

Uwikłanie teorii

Stefan Żółkiewski w latach 1930–1950

STRESZCZENIE

Centralną postacią pracy jest Stefan Żółkiewski nie tylko jako postać znaczącego formatu na polu rodzimej humanistyki, polityki czy publicystyki, lecz także jako szczególny przedstawiciel pokolenia intelektualistów roku 1910, których losy zostały uwikłane w niejednoznaczne relacje z marksizmem jako prądem teoretyczno-ideologicznym. Za pomocą narzędzi wyprowadzonych z socjologii refleksyjnej Pierre'a Bourdieu (dostosowanych do pola literaturoznawczego w Polsce lat 30 i 40) na podstawie materiałów archiwalnych oraz zachowanych tekstach samego Żółkiewskiego, autor stara się zrekonstruować przekształcenia metodologiczno-ideologiczne, których doświadczał bohater od czasów studenckich, przez działalność konspiracyjną podczas okupacji, aż po zakończenie pracy publicystycznej w „Kuźnicy”. W tym czasie Żółkiewski odrzucił założenia filologizmu i „duchologii”, czerpał inspiracje z badań formalno-strukturalnych i neopozytywizmu, by ostatecznie przejść na pozycje marksistowskie.

Na podstawie przeprowadzonych badań autor stwierdza, że habitus teoretycznoliteracki Żółkiewskiego składał się w tamtym czasie z troski o: 1) wyjaśniający i teoretyczny charakter literaturoznawstwa; 2) autonomię humanistyki względem nauk przyrodniczych; 3) naukowość postępowania badawczego; 4) nowoczesne pojmowanie literatury, czyli odżegnywanie się od naturalizmu i psychologizmu; 5) metodologiczne oparcie w aparaturze pojęciowej; 6) systemowe pojmowanie kultury; 7) współmierność twórczości kulturowej i społecznej; 8) uwzględnienie w pracy naukowej celu zgodnego z ideałami społecznymi postępowej lewicy (czy raczej – przyswojenie koncepcji kultury partycypacyjnej całego społeczeństwa w nauce i kulturze).

Nadrzędnym celem całej pracy jest ukazanie tła intelektualnego epoki pełnej niełatwych wyborów poprzez pryzmat jednej, lecz bardzo szczególnej osobowości oraz ukazanie jak fałszywe są pospieszne oceny formacji często określanej jako „oczarowanej marksizmem”.